

4. Коломиец А. Курс читання хорових партитур [учеб.-метод. посібие] / Коломиец А. – К. : Музична Україна, 1977. – 123 с.

5. Слободніченко Д. Формування навичок читання з листа хорових партитур у студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд.пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання (музика та музичне виховання)» / Д.А.Слободніченко. – Київ, 2008. – 18 с.

6. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано: [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец.

№ 2119 «Музыка и пение»] / Геннадий Моисеевич Цыпин. – М. : Просвещение, 1984. – 176 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Назаренко Марина Павлівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін і методики музичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутнього педагога-музиканта.

УДК 811.111

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНЕ ІНШОМОВНЕ СПІЛКУВАННЯ»

Яна НЕЧЕПОРУК (Кіровоград)

Постановка проблеми. В сучасному світі проблематика спілкування широко досліджується з точки зору багатьох різних наук: психології (загальної і соціальної), психолінгвістики, соціології, соціолінгвістики, філософії. До нині немає єдиної точки зору відносно поняття «спілкування», його форм, механізмів, підходів до його вивчення. Терміни «спілкування» і «комунікація» розглядаються одними дослідниками як синонімічні поняття, а іншими як пересічні, але не синонімічні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі спілкування присвячено велику кількість досліджень, проте актуальність її залишається незмінною. Праці з дослідження цієї проблеми належать таким науковцям як О.О. Леонтьєву, Б.Ф. Ломову, О.О. Бодальову, В.А. Кан-Каліку, Г.М. Андрєєвій, І.О. Зимній та іншим.

Вклад основного матеріалу. В процесі вивчення мови потрібно досягти таких цілей: навчитись говорити так, щоб бути в змозі пояснити, переконати, охарактеризувати щонебудь або кого-небудь в різних умовах. Класичний курс орієнтований на різновікові особливості тих, хто вивчає мову і найчастіше пропонує вивчення мови “з нуля”. Викладач повинен поставити вимову, сформувавши граматичну основу, ліквідувати психологічний та мовний бар’єри, які є перешкодою для спілкування. В основі класичного підходу лежить розуміння мови як реального і повноцінного засобу спілкування, тобто всі мовні компоненти – усне та писемне мовлення, аудіювання тощо – потрібно розвивати планомірно та гармонійно. Комунікативна методика направлена саме на можливість спілкування.

Т.Г. Грушевицька визначає спілкування як «соціально обумовлений процес обміну думками і почуттями між людьми в різноманітних сферах і пізнавально-трудова та творчої діяльності, що реалізується головним чином за допомогою вербальних засобів комунікації», а комунікацію як «соціально-обумовлений процес передачі та сприйняття інформації; як у міжособистісному, так і в масовому спілкуванні по різних каналах за допомогою різноманітних вербальних і невербальних комунікативних засобів» [3, с.100].

Розглядаючи спілкування, Б.Д. Паригін характеризує дане поняття як багатогранний процес взаємодії та взаємовпливу людей одне на одного. Воно може розглядатись не тільки як акт обміркованого раціонально оформленого мовленнєвого обміну інформацією, але й в якості безпосереднього емоційного контакту між людьми. Комунікація, на думку автора, є внутрішньою стороною спілкування, на відміну від його зовнішньої, візуально очевидної сторони включає в себе в якості однієї із складових процес обміну інформацією. Комунікація передбачає обмін емоційних станів, тобто є енергоінформаційним процесом. Таким чином, у своїх вищих формах комунікація представляє собою «глибинний психологічний зв’язок, енергоінформаційне поле й взаємопроникнення індивідів, які спілкуються» [7, с.425].

Визначаючи спілкування як систему цілеспрямованих і мотивованих процесів, що забезпечують взаємодію людей в колективній діяльності, які реалізують суспільні й особисті психологічні відносини та використовують специфічні засоби, перш за все мову, О.О. Леонтьєв розглядає спілкування як один із видів діяльності. Однак не у всіх випадках

спілкування виступає як самостійна діяльність, важливо, що воно може бути такою, хоча може виступати і як компонент, складова частина іншої, не комунікативної діяльності [6, с.31].

Науковцем І.А. Зимною спілкування визначається як «складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, народжений потребами в сумісній діяльності і той, що включає в себе обмін інформацією, побудову єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини» [4, с.146,147]. Спілкування, на думку дослідниці, не діяльність, а форма взаємодії людей, задіяних у різноманітних видах діяльності у суспільно-трудових відносинах. Форма взаємодії залежить від засобів, які використовуються у суспільно комунікативній сфері діяльності людей як одному із трьох планів взаємодії людини з навколишнім середовищем та іншими людьми: 1) суспільно-виробнича праця; 2) пізнавальна – пізнання; 3) суспільно-комунікативна спілкування.

Неоднозначна трактовка спілкування і з точки зору діяльнісного підходу. Питання про зв'язок спілкування з діяльністю є принциповим, а факт зв'язку спілкування з діяльністю констатується так чи інакше всіма науковими дослідниками. За спрямованістю спілкування поділяється на побутове, ділове, професійне, пошукове, політичне, інформаційно-комунікативне. [6, с.78].

О.М. Опалюк і Ю.В. Сербалюк [8, с. 35] виділяють такі види спілкування:

1. Соціально-зорієнтоване – при якому суспільні відносини виражені найбільш яскраво (доповідь перед аудиторією).

2. Групове предметно-зорієнтоване спілкування – при якому чітко визначені взаємини, зумовлені спільною діяльністю. Тобто спілкування в процесі праці, навчання.

3. Особистісно-зорієнтоване спілкування – спілкування однієї людини з іншою.

У контексті нашого дослідження основою є визначення поняття професійного спілкування, що зумовлюється діяльністю людей у процесі навчання чи виробництва. На сьогоднішній день немає чіткого й однозначного визначення поняття професійного спілкування. Дослідженню цієї проблеми присвятили увагу Л.В. Барановська, В.А. Кан-Калік.

Так, В.А. Кан-Калік називає різновидом професійного спілкування педагогічне спілкування, «яке виступає як невід'ємний елемент діяльності організатора, вихователя, керівника, майстра виробничого навчання, лікаря та ін.» [5, с.126]. Саме педагогічно-професійне спілкування має найбільший вплив на студента, тобто зі сторони педагога, який допомагає навчатися, оволодівати знаннями,

формує зі студента майбутнього фахівця. Викладач повинен встановлювати контакт зі студентом, формувати не тільки професійні знання, а і навички спілкування, налаштовувати на той рівень професійної та мовленнєвої культури, якою володіє сам. Особливий вплив на професійне спілкування має педагог, що викладає вузькоспеціальні дисципліни, тому що вони більше насичені спеціалізованою (фаховою) лексикою.

Невід'ємною складовою будь-якої трудової діяльності є професійне спілкування, за О.О. Бодальовим «трудова діяльність також обумовлює та програмує зміст і характер ділового спілкування людей, що беруть участь у створенні матеріального продукту. Багато фактів свідчать про те, що характеристики міжособистісного спілкування у праці пов'язані з технологією створення продукту, розподіленням функцій між виконавцями і з конкретними особливостями того чи іншого трудового процесу» [1, с.124].

Основною метою професійного спілкування є передача необхідної інформації, що безпосередньо стосується спільної діяльності під час роботи або навчання. У наш час інформаційного суспільства інформація досить швидко змінюється, поповнюється і старіє. Старі теорії змінюються новими, робиться багато відкриттів в галузі науки і техніки, тому сьогодні дуже важливо слідкувати за своєчасністю інформації. Особливо своєчасність інформації важлива у навчальному процесі, тому під час навчання отримувана інформація, яку сприймають студенти, повинна бути: своєчасною, достовірною, зрозумілою, повною, та корисною. Якщо інформація не є своєчасною, то вона може бути або запізною, або випереджальною. Обидва ці типи інформації є однаково негативними, тому що запізна інформація не дає можливості повноцінно засвоювати знання, інтерес випереджає надходження нового матеріалу, зникає зацікавленість студентської аудиторії; і навпаки, випереджальна інформація не може бути засвоєною, тому що студент повинен її отримати, зрозуміти, запам'ятати і вміти користуватися у майбутньому. Великий обсяг випереджальної інформації також призводить до втрати зацікавленості через накопичення зайвих термінів і понять, якими людина не може користуватися [2, с.3]

Виходячи з теорії діяльності та спілкування як специфічного виду діяльності, розробленої такими вченими, як Г.М. Андрєєва, О.М. Леонтєв, О.О. Леонтєв, Б.Ф. Ломов, Д.Б. Ельконін, науковець Т.О. Бутенко виділяє основні критерії сформованості комунікативної компетентності. Таким чином, це дає змогу

виділити три основні критерії оцінювання сформованості готовності до професійного комунікативного процесу: 1) когнітивний, який спрямований активізувати пізнавальну діяльність курсантів щодо оволодіння навичками спілкування, розуміння мети і завдань комунікації, дозволяє прогнозувати та планувати комунікативну діяльність; 2) діяльнісно-комунікативний критерій спрямований на оцінку сформованості комунікативних умінь курсантів, аналіз процесу спілкування як діяльності, на здійснення якої потрібні знання, уміння і навички; 3) емоційно-оцінний критерій допомагає оволодіти комунікативними вміннями з використанням їх у практичній діяльності, а також вміння ефективно оцінювати і аналізувати власну комунікативну компетентність та інших і уникати помилок у майбутньому.

Як зазначає В.Ф. Тенищева, у більшості досліджень професійна іншомовна комунікативна компетенція студента виступає, перш за все, як здатність здійснювати комунікативну мовленнєву поведінку згідно із задачами гіпотетичних ситуацій іншомовного спілкування, у навчанні відтворюється переважно зовнішня, знакова подібність, а не цілісний зміст професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови [9, с.7].

За дослідженням В. Каспера, у формуванні комунікативної компетенції виділяються такі труднощі: 1) студенти не завжди переносять здобуті знання в нові ситуації спілкування. Вони намагаються буквально інтерпретувати іноземною мовою деякі поняття, не аналізуючи контекст ситуації спілкування та мовленнєві формули, які їм відповідають. Вони недостатньо використовують формули ввічливості і не завжди диференціюють соціальну дистанцію в процесі спілкування; 2) студенти не завжди концентрують свою увагу на передачі змісту того, що вони мають сказати, і вважають більш важливою граматичну форму висловлювання; 3) вони часто неспроможні знайти розумне співвідношення між функціональним використанням мови, змістом висловлювання та його граматично правильним оформленням [10]. Наразі дуже важливим є пошук і вивчення педагогічних технологій, які б адекватно відповідали сучасним цілям і задачам, формували у курсантів готовність до професійного іншомовного спілкування та підвищували б їх комунікативну компетенцію.

Професійне спілкування в авіації – процес складного взаємного впливу людей, які забезпечують організацію ефективних взаємозв'язків. Здійснюється це спілкування вербальними і невербальними засобами і їх комбінаціями. Від правильності побудови спілкування часто залежить результат роботи

системи «пілот-диспетчер», а також екіпажа в цілому. Рекомендації щодо того як спілкуватись людям, які тісно пов'язані із забезпеченням безпеки польотів, слід також шукати у дослідженнях інженерної психології.

Висновки. Отже професійне спілкування авіадиспетчерів і пілотів – це формальне спілкування, під час якого відбувається обмін інформацією на основі індивідуальних принципів професійного спілкування. Ефективне формування навичок професійного спілкування можливе в дидактиці, яка є частиною педагогіки, що розробляє теорію освіти і навчання, виховання в процесі навчання, науково обґрунтовує зміст освіти, вивчає закономірності, принципи, методи й організаційні форми навчання. Невизначеність шляхів розв'язання окремих суперечностей системи професійної підготовки майбутніх фахівців у процесі іншомовного спілкування зумовлюють мету багатьох досліджень – визначення особливостей керування процесом професійного іншомовного спілкування студентів нефілологічних спеціальностей на засадах інтерактивного навчання.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бодалев А.А. Психология общения. Избранные психологические труды / Алексей Александрович Бодалев. – Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2002. – 320 с.
2. Бутенко Т.О. Формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Бутенко Тетяна Олександрівна. Вінниця, 2011. – 22 с.
3. Грушевицкая Т.Г. Основы межкультурной коммуникации / Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.П.: Учебник для вузов (Под ред. А.П. Садохина. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 352с.
4. Зимняя И.А. Психологические аспекты организации устного пропагандистского общения и формирование социалистической личности / И. А. Зимняя // Прикладные проблемы социальной психологии. – М.: Наука, 1983. – С. 146–147.
5. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении / Кан-Калик Виктор Абрамович.: Кн. Для учителя. – М.: Просвещение, 1987. 190 с.
6. Леонтьев А. А. Психология общения / Алексей Алексеевич Леонтьев М.: Смысл, 1997. 351 с.
7. Парыгин Б.Д. Социальная психология. Проблемы методологии, истории и теории / Парыгин Б.Д. – СПб.: ИГУП, 1999. – 592 с.
8. Опалюк О.М. Культура спілкування : навчально-методичний посібник / О.М. Опалюк, Ю.В. Сербалюк – Кам'янець-Подільський: «МЕДОБОРИ», 2004. – 192 с.
9. Тенищева В.Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В.Ф. Тенищева. – М., 2008. – 44 с.

10. Kasper G. Can Pragmatic Competence Be Taught at University of Hawai'i [Електронний ресурс] / G. Kasper. – Режим доступу: <http://www.nflrc.hawaii.edu/NetWorks/NW06/>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Нечепорук Яна Сергіївна – аспірант Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету,

Коло наукових інтересів: інноваційні методики викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах.

УДК 37 (09)

ПРОБЛЕМА ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДИТЯЧИХ ЖУРНАЛАХ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Наталія ОЗЕРНА (Кіровоград)

Реформування системи дошкільної освіти, оновлення її змісту і структури посилюють вимоги до професійної підготовки вихователя, що визначено Державною цільовою соціальною програмою розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 629), за якою педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані «забезпечити умови для того, щоб дошкільне дитинство кожної дитини було радісним, змістовним, цікавим, щасливим» [4, с. 14]. Відповідно до цього, вихователь повинен забезпечити педагогічний процес художньою літературою та орієнтуватися в історії розвитку літератури для дошкільників.

Проблеми становлення і розвитку літератури розглядали літературознавці А. Метченко, Л. Єршов, Ю. Андреев, С. Петров. Різні аспекти проблеми розвитку літератури для дітей досліджували педагоги К. Ушинський, Л. Толстой, Н. Лубенець, О. Водозова. П. Каптерев, С. Русова, Т. Лубенець. Детально проблеми становлення і розвитку дитячої поезії 20-х років ХХ ст. розглядав В. Рогачев. Проблема літератури для дошкільників у дитячих журналах початку ХХ ст. не знайшла належного висвітлення в науковій літературі, що й обумовило наше звернення до неї.

Мета даної статті полягає в аналізі літератури для дітей дошкільного віку, що публікувалася у вітчизняних дитячих журналах початку ХХ ст.

Дитяча література початку ХХ ст. формувалася під прямим впливом загальної художньої літератури. Збільшення кількості творів для дітей кінця ХІХ – початку ХХ ст. призвело до рішучого ідейно-художнього розмежування груп і напрямків: одна група письменників у своїх творах проповідувала чинопочитання, прикрашала побут і мораль дворянського суспільства (Л. Чарська (1875–1937), В. Желіховська (1835–1896)); інша старанно обходила і пом'якшувала соціальні протиріччя, створювала повсякденну, штучно

звужену картину народного життя (К. Лукашевич (1859–1937)).

Педагогічна критика початку ХХ ст. вела боротьбу проти реалізму у дитячій літературі. Дитяча література, з її погляду, повинна виключити «надлишковий реалізм». Для дітей намагались створити особливий світ, глухою стіною відгороджений від соціальної дійсності, від навколишнього життя. Критики, упорядники рекомендованих каталогів дитячих книжок в один голос стверджували, що картинами важкого життя не треба засмучувати маленьких читачів.

Популярний у ті часи Є. Єлачич, дитячий письменник, видавець і критик (після революції 1917 р. емігрував за кордон), майже у кожній своїй статті писав, що дітей треба ізолювати від темної дійсності, що література повинна вводити їх в чистий і світлий світ без боротьби, без трагічної правди. Є. Єлачич задавав тон у педагогічній критиці дитячої літератури.

У 1911–1916 рр. Є. Єлачич видавав критико-бібліографічний журнал «Что и как читать детям?», журнал відсіював з дитячого читання всю реалістичну літературу. Дітям не рекомендувалося читати вірші О. Некрасова, «Горбоконики» П. Єршова і под.

Письменник О. Федоров-Давидов (1875–1936) зображував у своїх творах світ ляльок, світ дитячої кімнати міщанської сім'ї. Він написав для дітей близько 125 книг, видавав журнали «Светлячок» (1901) для молодшого віку від 4 до 8 років, «Путеводный огонек» (для середнього віку), які переважно заповнював своїми творами, писав казки, вірші, оповідання, комічні, веселі книжки. Різдвяні і пасхальні іграшки, прикрашені бантиками зайчики, кізочки і собачки, сентиментальні дівчатка і хлоп'ятка, пригоди капризульок, ляльок, лялькові бунти і обов'язкова філантропічна мораль – ось зміст, яким наповнював свої твори для дітей О. Федоров-Давидов, догоджаючи міщанським смакам [1, с. 200].